

Utrikesdepartementet

Mänskliga rättigheter i Tyskland 2005

1. Sammanfattande bedömning

Den tyska Förbundsrepubliken är en parlamentarisk demokrati, som generellt sett uppfyller sina åtaganden väl på området mänskliga rättigheter (MR). I händelse av överträdelse finns fungerande kontroll- och överprövningsmekanismer.

Kritik riktas fortfarande mot Tyskland för bristfällig integration av invandrare. Flera fall av invandrarfientliga aktioner har rapporterats. Amnesty international har under de senaste åren dessutom rapporterat om flera fall av polisbrutalitet mot invandrare.

På asylrättens område är den omtvistade invandringslagen (Zuwanderungsgesetz) slutligen antagen. Lagen stärker i viss mån de asylsökandes rättsläge; på andra punkter har organisationer för mänskliga rättigheter riktat kritik, framförallt efter de sista kompromisserna som gjordes sommaren 2004.

De båda antiterroristpaketen som antogs under 2001/2002 har fått kritik från organisationer för mänskliga rättigheter som befarar att särskilt islamistiska organisationer schablonmässigt kommer misstänkliggöras för samröre med terroristverksamhet. Inrikesministeriet har även fått mer allmän kritik från MR-organisationer för att i flera fall inte ta tillräckligt hänsyn till behov av öppenhet och transparens samt respekt för den enskildes rättigheter.

Vad gäller kvinnornas ställning återstår fortfarande mycket att göra för att det tyska samhället i dagliga livet ska kunna kallas jämställt. Denna fråga har bland annat uppmärksammats av FN:s övervakningskommitté för konventionen mot diskriminering av kvinnor.

Under 2004 fälldes Tyskland av den Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna sex gånger, man dömdes bland annat för att man brutit mot

egendomsskyddet i artikel 1 i första tilläggsprotokollet i den så kallade Jahn-rättegången.

2. Ratifikationsläget beträffande de mest centrala konventionerna för mänskliga rättigheter samt rapportering till FN: s konventionskommittéer

Tyskland har ratificerat de mest centrala internationella konventionerna om mänskliga rättigheter. I januari 2002 ratificerades tilläggsprotokollet till FN:s konvention om avskaffande av alla former av diskriminering av kvinnor. Detta protokoll öppnar upp för individuella klagomål mot Tyskland i förhållande till konventionens giltighetsområde.

Den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (EKMR) ratificerades 1952. Tyskland har, liksom de flesta etablerade demokratier, en stående inbjudan till FN:s tematiska specialrapportörer. Landet är för närvarande inte föremål för någon sådan undersökning.

Tyskland har ännu inte undertecknat tilläggsprotokollet till konventionen mot tortyr (CAT). Protokollet innehåller bl.a. ett preventivt skydd mot tortyr och nedvärderande behandling av människor som på något sätt har berövats sin rörelsefrihet, ex. inom rättskipnings- och polisväsendet.

Den tyska regeringen kritiseras fortfarande för att inte ha ratificerat FN:s barnkonvention utan reservationer, man har bl.a. reserverat sig mot att man inte ska få låta 17-åringar göra militärtjänst. FN:s barnkommitté riktade senast i februari 2004 kritik mot att konventionen inte fullt ut var genomförd i delstaternas lagstiftning.

3. Respekten för liv, kroppslig integritet och förbud mot tortyr

Den tyska grundlagen förbjuder uttryckligen godtyckligt anhållande. Politiskt sanktionerade mord eller försvinnanden förekommer inte. Under 2003-2004 rapporterade Amnesty international dock att polisens aktioner i samband med förhör och gripanden fortfarande är ett problem. Misshandel som leder till fysisk och psykiskt lidande har förekommit och i enstaka fall har detta fått dödlig utgång. Rättsväsendet kritiseras för att polismännens berättelser anses vara mer trovärdiga än offrens i samband med en anmälan av t.ex. misshandel. Amnesty utövar nu påtryckningar om inrättandet av en extern oavhängig kontrollinstitution, där oberoende utredningar om anklagelser mot polisens våldshandlingar hanteras. En debatt har förekommit om huruvida man i särskilda situationer (för att rädda personer i nöd) skall kunna tillåta hot om våld (fallet Wolfgang Daschner) och detta har givetvis lett till kritik ifrån Amnesty. Landets ledare har även kritiserats för att i denna situation inte klarare tagit ställning gentemot våld.

I oktober 2001 förklarade sig landet villigt att godta individuella och statliga klagomål enligt FN:s konvention mot tortyr (CAT). Inga fall hade fram till i maj 2002 behandlats av CAT:s övervakningskommitté. Sommaren 2004 appellerade Amnesty International till inrikesministern angående förbundsländernas senarelagda ratificering av tilläggsprotokollet till CAT. Amnesty menar att förbundsländernas motstånd gällande genomförandet av tilläggsprotokollet inte bara skadar Tysklands trovärdighet, utan framför allt tilläggsprotokollets ändamål och syfte.

Från flera icke-statliga organisationer har kritik framkommit mot de förvar där asylsökande kan hållas i väntan på avvisning (Abschiebungshaft). MR-organisationer som Amnesty International har påpekat att förvar ökar risken för avvisning i strid med internationell rätt bland annat då de inskränkta möjligheterna till kontakt med omvärlden försvårar berörda personers möjlighet att presentera alla för fallet relevanta fakta.

4. Dödsstraff

Dödsstraff förekommer inte i Tyskland. I det gamla DDR avskaffades dödsstraffet 1987; i Västtyskland redan år 1949 genom införandet av den tyska grundlagen. Tyskland har ratificerat den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheternas sjätte tilläggsprotokoll samt undertecknat dess trettonde tilläggsprotokoll och har inte dödsstraff i straffskalan för något brott.

5. Rättssäkerhet

De tyska domstolarna är självständiga i förhållande till den exekutiva makten. Denna maktodelningsprincip (Gewaltenteilung) är skyddad i grundlag och upptar en central roll i tysk förvaltningsrätt. Inom denna struktur intar särskilt den tyska författningsdomstolen, Bundesverfassungsgericht (BVerfG) en framskjuten position. Författningsdomstolen vakar över lagars författningen och avgör tvister om interna kompetensfrågor inom Förbundsrepubliken. Även enskilda har emellertid en grundlagsskyddad rätt att föra talan vid författningsdomstolen om de anser sina grundläggande fri- och rättigheter kränkta av statsorganen. Vid sidan av författningsdomstolen finns domstolar för civil- och straffrätt samt specialiserade domstolar inom förvaltningsrätt, arbetsrätt, skatterätt och sociallagstiftning. Inom samtliga domstolar finns möjlighet till överprövning i högre instans. Högsta domstolens (Bundesgerichtshof) domare tillsätts gemensamt av justitiedepartementet och ett speciellt domarvalutskott (Richterwahlausschuß) vars 32 medlemmar till hälften kommer från förbundsstaterna och till hälften från förbundsdagen.

I Tyskland infaller straffmyndighet för ungdomar vid 14 års ålder, men först vid 21 års ålder tillämpas hela påföljdssystemet. Tyskland följer allmänna

rättsstatliga principer (*nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege* etc). Icke desto mindre har Tyskland under 2004 fällt av Europadomstolen i Strasbourg sex gånger. Bland annat har Tyskland ansetts bryta mot egendomsskyddet enligt artikel 1 i första tilläggsprotokollet till Europakonventionen.

Tyskland saknar en ombudsmannainstitution enligt svensk modell. Denna funktion kan emellertid antas fyllas av det tyska petitionsutskottet. Utskottet, som nu består av 25 parlamentariskt tillsatta medlemmar, tar varje år emot ett stort antal petitioner från grupper och enskilda. Både generella förslag på lagändringar och enskildas klagomål på konkreta fall av myndighetsutövning tas emot. Under 2004 inkom cirka 18 000 petitioner; 2 500 fler än föregående år och således en ganska betydande ökning. Lite drygt 40 procent av petitionerna gällde hälsa och social trygghet. Efter granskning kan petitionsutskottet avlämna ett yttrande i frågan och eventuellt också föreslå en lagändring. I enlighet med maktodelningsprincipen är utskottets uttalanden endast rekommendationer.

6. Personlig frihet

Det har inte förekommit några uppgifter om godtyckliga frihetsberövanden eller reserestriktioner.

7. Strafffrihet

Strafffrihet förekommer inte. Med anledning av Tysklands ratifikation av Romstadgan om upprättandet av den internationella brottmålsdomstolen (ICC) i december 2000, genomfördes under året en ändring av landets strafflagstiftning. Den nya delen av tyska strafflagen (Völkerstrafgesetzbuch - VStGB) som trädde i kraft den 30 juni 2002, syftar till att underlätta lagföring av utländska brottslingar och därmed motverka strafffrihet även i den internationella sfären.

8. Yttrande och mediefrihet

Tryck- och yttrandefriheten är inskriven i tysk grundlag. Med över 800 radiokanaler och nästan 400 TV-kanaler måste det tyska medieutbudet betecknas som synnerligen rikt. Ägarkoncentrationen är dock fortfarande påfallande "högerinriktad" inom de flesta mediaområden och den politiska vänstern (inklusive SPD) mycket svagt representerat inte minst vad gäller dagstidningar. De tyska medierna är oberoende från statsmakterna och censur är uttryckligen förbjudet i den tyska konstitutionen. Både yttrande- och tryckfriheten begränsas emellertid av det tyska författningsskyddet. Offentligt propagerande av antidemokratiska åsikter är förbjudet liksom offentligt förnekande av förintelsen. Den tyska inrikesministern Schily har under året kritiserats hårt för att man ansett att han försökt inskränka pressfriheten/mediefriheten genom en husrannsakan mot tidningen Ciceros redaktion, samt hemma hos en av tidningens journalister, i jakt på att komma

åt en av dem använd källa. Upprinnelsen till historien var att tidskriften i en artikel rörande en känd islamistisk terrorist hänvisade till och citerade sekretessbelagda dokument från tyska *Bundeskriminalamt*. Schily menade här att intresset av att sådana uppgifter inte kommer ut är större än skyddet av en journalistisk källa.

Förbudet mot antidemokratiska organisationer påverkar förutom yttrandefriheten även förenings- och församlingsfriheten. Medlemskap i förbjudna organisationer är inte tillåtet och organisationerna har inte heller rätt att utnyttja den allmänna demonstrationsfriheten.

Den tyska konstitutionen föreskriver religionsfrihet och statsmakterna respekterar generellt den individuella friheten. Viss diskriminering av minoritetsreligioner har dock rapporterats. Sedan 1997 har Scientologerna stått under särskild uppsikt av myndigheten för författningsskydd (Bundesamt für Verfassungsschutz). Medlemmar har uppgivit att de på grund av sin tillhörighet till Scientologerna nekats anställning både av statliga och privata arbetsgivare. Också Tysklands stora muslimska minoritet har rapporterat om svårigheter. Rätten för kvinnliga muslimska lärare att bära slöja i offentliga skolor fastställdes år 2000 av en förvaltningsdomstol i Niedersachsen. Lagen blev ifrågasatt under 2003 då ett fall var uppe i författningsdomstolen. Fallet gällde en kvinnlig lärares rätt att bära huvudduk under skolundervisningen. Enligt beslutet strider det mot författningen att förbjuda lärare att bära huvudduk under skolundervisning utan föregående lag. Förbundsländerna kan dock själva besluta om en sådan lag och flera har redan meddelat avsikten att införa lagstiftning på detta område.

Rätten för muslimska elever att bära slöja var dock aldrig ifrågasatt. Även den rituella slakten av djur har varit en stor källa till dispyt liksom religionsundervisning i islam. I februari 2000 fastställde en domstol i Berlin att den islamiska federationen var berättigad att, i likhet med den protestantiska och katolska kyrkan bedriva religionsundervisning. Genomförandet har hittills förhindrats på grund av svårigheter bland muslimska trosbekännare att enas kring en läroplan.

9. De politiska institutionerna

Tysklands politiska ordning präglas av landets federala struktur och en djupt rotad maktodelningsprincip. Parlamentets första kammare väljs vart fjärde år i fria och allmänna val i en kombination av direktval och partival. Landet har ett väl utvecklat partiväsende. I det senaste valet till förbundsdagen (2005) ställde 31 partier upp med rikstäckande listor, endast fem partigrupperingar erhöll emellertid de 5 procent eller mer som utgör förbundsdagsspärren (SPD, CDU/CSU, Bündnis 90/ die Grünen, FPD samt vänsterpartiet). Under efterkrigstiden har den tyska politiken präglats av de två stora folkpartier, SPD

och CDU/CSU som periodvis varit närmast jämnstora och avlöst varandra vid makten, men dessa partier börjar nu tappa väljare till övriga partier. Detta har också bidragit till att den tyska oppositionen varit synnerligen livaktig.

Den andra kammaren, *Bundesrat*, består av representanter från förbundsländerna. Samspelet mellan förbundsdagen och förbundsrådet är invecklat. Beroende på vilken fråga som behandlas kan ett lagförslag kräva både förbundsdagens och förbundsrådets godkännande, ett faktum som tenderar att göra lagstiftningsprocessen något trögflytande i tider då de båda kamrarna domineras av olika partimajoriteter. Även den tyska författningsdomstolen spelar i praktiken en viss politisk roll när det gäller antagandet av mer kontroversiella lagförslag. Sålunda var exempelvis beslutet att tillåta registrerade partnerskap möjligt först sedan författningsdomstolen avslagit en begäran om att förslaget skulle förklaras strida mot grundlagens särskilda skydd av familjen.

Enligt artikel 21 i den tyska grundlagen kan politiska partier förbjudas om de "syftar till att inskränka eller betvinga den fria demokratiska ordningen eller hotar Förbundsrepublikens fortlevnad". Endast regeringen, förbundsdagen och förbundsrådet kan begära ett partiförbud och frågan måste alltid prövas av författningsdomstolen. En sådan begäran angående partiförbud för det högerextremistiska partiet NPD ingavs i januari 2001 av förbundsregeringen med stöd både av förbundsdagen och förbundsrådet. Prövningen av frågan i författningsdomstolen blev dramatisk sedan det visats att flera av de vittnen som inför författningsdomstolen intygat om NPD:s aggressiva antidemokratiska tendenser i själva verket varit agenter för den tyska säkerhetstjänsten. Frågan antog skandalartade former då det sedermera framkom att även det tyska inrikesministeriet känt till förhållandena. I mars 2003 avslutades förbudsförfarandet mot NPD då tre av sju domare avskog en fortsättning av fallet.

Att författningsdomstolen förbjuder ett politiskt parti är ovanligt och har tidigare endast inträffat i två fall; 1952 förbjöds Socialistiska rikspartiet (SRP) och 1957 Tysklands kommunistiska parti (KPD).

Andelen kvinnor i regering och parlament motsvarar inte befolkningsammansättningen i stort. Kvinnor har dock fullt tillträde till alla valbara platser och de flesta partier tillämpar någon form av könskvotering till förmån för kvinnor. I valet år 2005 sänktes andelen kvinnliga parlamentsledamöter från 32,8 procent (2002 års val) till 31,6 procent. Andelen kvinnor i den gamla regeringen är 38 procent. I det förslag till regering som den tillträdande förbundskanslern Merkel har presenterat kommer troligtvis andelen kvinnor vara ungefär densamma det vill säga cirka 38 procent.

10. Rätten till arbete

Alla anställda har rätt att organisera sig fackligt. I Tyskland var cirka 9 250 000 fackligt anslutna år 2003. Även om endast runt 25 procent av alla förvärvsarbetande (endast 19 procent av kvinnorna) är fackligt anslutna omfattas runt 80 procent av fackliga kollektivavtal. De största fackföreningarna (IG Metall m.fl.) har traditionellt kunnat vara en stark röst i politiken. En tendens med minskande fackanslutning finns och anslutningsgraden beror på fack.

Även strejkrätten är inskriven i grundlag och gäller alla förutom statligt anställda, s.k. *Beamten* (dit även exempelvis professorer och lärare hör) samt personer med känsliga uppdrag (militärer m.fl.). Den internationella arbetarorganisationen (ILO) har tidigare kritiserat Tyskland för att denna grupp, vad gäller statsanställda, bestäms av personernas arbetsrättsliga status istället för deras funktion och faktiska sysslor. Undantaget riskerar därmed att bli vidare än vad ILO:s konvention (Nr. 87) tillåter. ILO har också kritiserat de tyska fängelseinternernas arbetsförhållande. ILO välkomnar fångarnas möjlighet till arbete i den privata sektorn, men påpekar samtidigt att det är oförenligt med konvention om tvångsarbete från 1930 (Nr. 29) att detta kan förekomma utan internernas godkännande och under mindre fördelaktiga arbetsförhållanden än normalt.

11. Rätten till bästa uppnåeliga hälsa

Diskriminering bland olika befolkningsgrupper förekommer inte vad gäller tillgång till grundläggande hälsovård. Under år 2002 uppgick de totala utgifterna för hela hälsosektorn till 234,18 miljarder euro vilket innebär 11 procent av BNP. Även 2004 uppgick utgifterna till cirka 11 procent av BNP. Trots besparingsåtgärder det senaste året har Tyskland en mycket väl utbyggd sjuk- och hälsovård.

12. Rätten till utbildning

Utbildningssystemet utformas i Tyskland på ländernivå men innebär i regel 12 eller 13 års skolgång. Av dessa är 9 år obligatoriska (i vissa delstater 10 år) och 3-4 år kan tilläggas om man vill erhålla till exempel en studentexamen eller en mer praktisk utbildning, men denna möjlighet är även beroende på elevens studiemässiga prestationer. Undervisningen är kostnadsfri. Det tyska utbildningssystemet begränsar barnens möjligheter till val av studieinriktning i ett senare skede. Redan efter sex års grundskola måste man, i de flesta delstater, välja inriktning och skola, vilket i sin tur styr vilken examen man kan uppnå.

OECD:s Pisa-studie från 2000 visade på stora brister i det tyska utbildningssystemet. Bland annat låg Tyskland tydligt under OECD:s medelvärden för läskunskaper, matematik och naturvetenskap. Denna

undersökning kompletterades år 2003 och i undersökningen som genomfördes i 43 länder hamnade Tyskland på plats 22. Detta har väckt diskussioner om tysk utbildningskvalitet och skolreformer. Man diskuterar en reform som skulle innebära heldagsskola istället för den halvdagsskola man hittills har haft. Framförallt CDU/CSU har även diskuterat möjligheterna att införa studieavgifter vid högre lärosäten för att på så vis höja kvaliteten.

Formell diskriminering bland olika befolkningsgrupper förekommer inte vad gäller utbildning. Studier har emellertid visat att barn till invandrare och sinti/romer är underrepresenterade inom utbildningssystemets högre nivåer och överrepresenterade i skolornas specialklasser. De är också mer benägna att avsluta sin skolgång i förtid.

Tyskland arbetar enligt egen uppgift aktivt för att sprida kunskap om de mänskliga rättigheterna inom landet. Efter ett beslut i förbundsdagen invigdes under 2002 det Tyska institutet för mänskliga rättigheter (se också avsnitt 20 Oberoende organisationer för mänskliga rättigheter). Institutet är avsett att syssla med utbildning och forskning kring frågor som rör mänskliga rättigheter samt att övervaka de mänskliga rättigheternas efterlevnad i Tyskland. Dess arbete under år 2003 har karaktäriserats av bildandet av internationella människorättspakter, dialoger kring mänskliga rättigheter, människorättskydd under förbättrade säkerhetsåtgärder. Man har utöver olika publikationer om mänskliga rättigheter bidragit till bl.a. utbildning i mänskliga rättigheter i Tyskland.

Amnesty international har tidigare anfört kritik och hävdade att inte alla berörda yrkesgrupper i tillräcklig omfattning omfattas av utbildningarna för mänskliga rättigheter. Bland annat gränspoliserna och försvarsmakten borde, menar Amnesty, ges mer utbildning i frågor om mänskliga rättigheter.

13. Rätten till en tillfredsställande levnadsstandard

Tyskland är en högt utvecklad ekonomi med stor industri, stark offentlig sektor och god levnadsstandard. Redovisad bruttonationalprodukt år 2004 var 2 178 miljarder euro och 26 400 euro per capita.

14. Kvinnans ställning

Särskild lagstiftning mot våld mot kvinnor finns sedan 1975. År 1999 beslutades om en särskild handlingsplan mot kvinnovåld som resulterat i ett omfattande samarbete mellan delstaterna och förbundsregeringen. Konkreta åtgärder har genomförts för att förebygga våldet, stödja drabbade kvinnor och lagföra männen. I Tyskland finns till exempel 435 "kvinnohus" där drabbade kvinnor kan söka hjälp. Man uppskattar att mer än 40 000 kvinnor årligen söker skydd i dessa kvinnohus på grund av våld i hemmet. Samarbetet mellan förbund och länder fortsätter under år 2004 och 2005. I januari 2002 antogs en

lag om skydd mot våld, där kvinnor som hotas av våld i hemmet skyddas med kontaktförbud.

Trots de genomförda åtgärderna är fortfarande våld och övergrepp mot kvinnor ett stort problem. Under 2004 rapporterades 8 831 fall av våldtäkt, vilket är en ökning med 0,7 procent gentemot föregående år.

2004 års rapport från FN:s övervakningskommitté för konventionen mot diskriminering av kvinnor framhäver att den tyska regeringen har antagit en handlingsplan för att bekämpa våld mot kvinnor. Handlingsplanen innebär ett tätt samarbete mellan regering, ministerier och förbundsländer och en arbetsgrupp har tillsatts i syfte att följa handlingsplanens genomförandeprocess.

Fortfarande är Tyskland både ett mål och ett betydande genomgångsland för handel med kvinnor. De flesta kvinnor är mellan 16 och 25 och tvingas oftast att arbeta som prostituerade. Uppskattningar om hur många kvinnor som kommer till Tyskland varierar kraftigt, mellan 2 000 och 20 000 årligen. Ungefär 80 procent beräknas komma från Östeuropa och länderna i forna Sovjetunionen. För att motarbeta kvinnohandel har den tyska regeringen genomfört ett stort antal åtgärder, bl.a. ett omfattande samarbete med ursprungsländerna. Förre utrikesministern Joschka Fischer kritiserades starkt i början av 2005 under den så kallade Visaaffären. Kritiken gällde det liberalare viseringsregelverket som möjliggjorde för organiserade ligor att föra östeuropeiska kvinnor till Tyskland och sedan tvinga dem till prostitution.

Jämställdheten har sedan 1994 främjats i en lagstiftning som till stor del byggt på frivillighet och som knappast uppnått eftersträvat resultat. För att skärpa kraven på privata och offentliga arbetsgivare tillkom en ny lagstiftning 2001. Det är ännu för tidigt att bedöma denna nya lags effektivitet. Sammantaget kvarstår dock intrycket av att mycket återstår att göra för att främja jämställdheten. Exempel på existerande brister är kvinnornas underrepresentation inom flera viktiga sektorer på arbetsmarknaden, i synnerhet inom den privata sektorn och i ledande positioner.

I 2003 års rapport från FN:s övervakningskommitté för konventionen mot diskriminering av kvinnor riktades stark kritik mot Tyskland för att de allmänt hållna politiska deklARATIONERNA inte kunnat genomföras i praktiken. Exempel på brister är att kvinnors löner fortfarande ligger långt under männens. Inom produktionssektorn, handel, kredit – och försäkringssektorn tjänade kvinnorna år 2003 i genomsnitt 30 procent mindre än sina manliga kollegor. Konflikten gällande lika rättigheter i arbetslivet samt mellan intressekonflikten mellan familjeliv och arbete kvarstår. Ytterligare brister är att kvinnor står för 88 procent av alla deltidsarbetande, att män tar ut en försvinnande liten del av sin

föräldraledighet, att barnomsorg i regel inte kan erbjudas barn under 3 år samt att sambeskattningen mellan äkta makar fortfarande består.

15. Barnets rättigheter

Tyskland har ratificerat FN:s barnkonvention och regering och förbundsdag har vidtagit åtgärder för efterlevnad av denna. Konventionen har dock inte ratificerats förbehållslöst och det är fortfarande problem med genomförandet på delstatsnivå. FN:s barnkommitté har i sin senaste rapport från februari 2004 kritiserat detta förhållande.

Hösten 2000 trädde en ny lag i kraft som utvidgar skyddet för barn mot våld och som bl.a. uttryckligen förbjuder våld i uppfostran av barn. För att ändra inställningen hos föräldrar har dessutom en informationskampanj med flera projekt genomförts under temat "mer respekt för barnen".

En ny lag 2002 innebar en klar förbättring för barns skydd mot våld i hemmet. Denna lagstiftning innebär att om en vuxen person utövar våld mot ett barn, som bor i samma hushåll, kan våldsutövaren förvisas från bostaden.

Fortfarande rapporteras dock flera fall av våld mot barn. I september 2003 presenterades en rapport från UNICEF:s forskningsinstitut, Innocenti, som visade att det i Tyskland mellan 1995-1999 dog 523 barn till följd av misshandel. Statistiskt sett är det 2 barn i veckan. Bakom dessa dödsfall befarar UNICEF att det döljer sig ett mycket större antal fall av misshandel. I juni 2005 presenterade Innocenti ytterligare en rapport som bland annat visade att 43 procent av de tyska barnen aldrig utsatts för våld i hemmet, 47 procent hade råkat ut för det vid enstaka tillfällen medan 10 procent regelbundet utsattes för våld i hemmet.

Beträffande sexuellt utnyttjande av barn har regeringen de senaste åren genomfört en rad åtgärdsprogram som uppföljning av Stockholmskonferensen (1996) mot sexuellt utnyttjande av barn. I samband med millennietoppmötet i september 2000, undertecknade Förbundskansler Schröder det fakultativa protokollet till FN:s barnkonvention om barnprostitution och barnpornografi.

Under 2004 registrerade polisen 15 255 fall av sexuellt utnyttjande av barn, vilket är en minskning på 1,1 procent jämfört med året innan, detta enligt inrikesministeriets kriminalstatistiska årsrapport. Dock har man under senare tid kunnat iaktta en ökning av sexuellt utnyttjande av barn längs den tysk-tjeckiska gränsen, vilket har påpekats av intresseorganisationer som också pekat på vikten av åtgärder i denna region.

16. Olika befolkningsgruppers situation

Den tyska grundlagen föreskriver allas likhet inför lagen och förbjuder uttryckligen diskriminering på grund av kön, ras, språk, ursprung, trostillhörighet eller politisk åskådning (Artikel 3 GG). Tyskland har erkänt den i landet bosatta danska och sorbiska befolkningen med tyskt medborgarskap som nationella minoriteter. Också medlemmar av de etniska grupperna friser samt romer och sinti innehar särskilt skydd enligt Europarådets ramkonvention för skydd av nationella minoriteter.

Den tyska strafflagstiftningen innehåller omfattande förbud mot spridande av rasistisk propaganda och hets mot folkgrupp och de tyska myndigheterna söker aktivt genomdriva förbudet även på internet. Sedan början av 90-talet har Tyskland haft allvarliga problem med rasistiskt motiverade våldsbrott. Problemet har varit störst i de östra förbundsländerna; mer än hälften av brotten har begåtts där trots att andelen invånare av utländsk härkomst i de östra förbundsländerna endast uppgår till 2 procent (att jämföra med 9 procent i västra Tyskland). Särskilt utsatta har personer av utomeuropeisk härkomst varit men våld rapporteras även mot romer/sinti. Uppgifter om hur många personer som under året fallit offer för antisemitiskt och rasistiskt motiverat våld saknas. Den tyska myndigheten för författningsskydd, liksom Amnesty international, talar emellertid om en generellt nedåtgående trend.

De tyska antidemokratiska och högerextrema partierna har främst i östra Tyskland under hösten 2004 gått framåt i regionala och lokala val, och även i de nationella 2005. Förutom öppna rasistiska aktioner finns i Tyskland också problem med att effektivt integrera invandrare i samhället. Länge fanns i Tyskland ett allmänt känt motstånd mot tanken på Tyskland som ett invandringsland och bl.a. Europarådets kommission mot rasism och intolerans (ECRI) påpekar i sin senaste rapport att även andra och tredje generationens invandrare har haft svårt att integreras i det tyska samhället. Resultatet är att stora befolkningsgrupper av utländsk härkomst (den största är från Turkiet) lever isolerat, diskrimineras i arbetslivet och har ofta en betydligt lägre levnadsstandard än genomsnittstysken.

"Gästarbetar-" attityden lever fortfarande kvar även om den tyska regeringen nu har ändrat medborgarskapslagen och gjort satsningar på integration. Den nya tyska invandringslagen innehåller ytterligare förslag till integrationsinsatser. Alla nytillkomna invandrare kommer för första gången att ha rätt till ett s.k. integrationserbjudande. Man förpliktigas dock att delta i tyskundervisning om man inte har grundläggande kunskaper i tyska språket. Även utlänningar som bor i Tyskland och som är bl.a. socialbidragstagare kan bli förpliktigade att delta i integrationsundervisningen och man uppskattar att ca 300 000 personer kommer att beröras. Därför kommer 50-60 000 nya undervisningsplatser att skapas inom de närmsta fem åren. Integrationsundervisningen bekostas av tyska staten.

Ytterligare ett resultat av detta problem är de fall av polisbrutalitet mot utlänningar som inte minst Amnesty international rapporterar om varje år. Myndigheter vidtar oftast åtgärder mot skyldiga poliser och gränspoliser men rapporterna har inte avtagit.

Som påpekats av Europarådets kommission mot rasism och intolerans (ECRI) saknar Tyskland fortfarande en nationell kommission eller ombudsman med uppgift att behandla individuella klagomål och stödja offer för diskriminering. Under 2005 har dock ett lagförslag till skydd för etnisk diskriminering behandlats av förbundsdagen, förslaget innebär bland annat skapande av en nationell myndighet för att motverka diskriminering. Hösten 2005 hade detta förslag ännu inte antagits av förbundsdagen. Dessutom bör nämnas att Tyskland inte heller utnyttjar möjligheten att låta FN:s övervakningskommitté (CERD) ta emot individuella klagomål mot landet.

17. Diskriminering på grund av sexuell läggning

De homosexuellas rättigheter har stärkts genom en ny lag från 2001. Denna garanterar homosexuella män och kvinnor ett legalt partnerskap med liknande rättigheter som äktenskap. Frågan om partnerskap var mycket omdiskuterad och fick till slut avgöras i författningsdomstolen (se avsnitt 9). Dock är homosexuella par inte likställda heterosexuella par när det kommer till skatte- respektive arvsfrågor, något som diskuterats en hel del.

18. Flyktingars rättigheter

Tyskland är sedan slutet av 70-talet en av Europas största flyktingmottagare. Under år 2004 ansökte 35 610 flyktingar om asyl i Tyskland, detta är den lägsta siffran i Tyskland sedan 1984 det vill säga redan innan återföreningen.

Den nya invandringslagen (Zuwanderungsgesetz) trädde i kraft den 1 januari 2005. Kort sammanfattat kommer lagen att innebära lättnader för migration av arbetskraft, förbättringar gällande humanitära uppehållsrättigheter, inrättande av ett slags kommission där personer som i normalfall inte har rätt till uppehållstillstånd i vissa fall kan tilldelas ett sådant, reglerad integration, utbyggnad av rättsliga instrument mot farliga utlänningar, effektivare förfarande vid hantering av förvar och utvisning av speciellt farliga utlänningar. Lagen har fått utstå en del kritik för att den är ganska vag i frågan om hur man har rätt att skicka tillbaka terroristmisstänkta personer till deras respektive hemländer

Syftet är att göra invandringslagstiftningen mer transparent, att underlätta integrationen och, enligt kritikerna, att bättre kunna välja ut de invandrare som skall ges rätt att stanna i Tyskland. För asylsökande medför lagen viktiga förbättringar men flera enskilda organisationer anför även kritik. Mycket

välkomna är de genom lagen införda skydden för offer för könrelaterad förföljelse och offer för förföljelse av icke-statliga aktörer. Tvärt emot UNHCR:s rekommendationer och generell europeisk praxis har Tyskland tidigare vägrat ge flyktingstatus till individer från exempelvis Somalia eftersom man hävdar att det där saknas en statsapparat som kan hållas ansvarig för förföljelserna. Som ett framsteg räknas också invandringslagens avskaffande av det så kallade ”duldungs”-institutet. Enligt tidigare regler erhöll asylsökande som inte uppfyller kraven för erkännande av flyktingstatus men som ändå, till följd av Tysklands internationella förpliktelser, inte kunde avvisas (exempelvis på grund av risk för tortyr i hemlandet) den så kallade duldungen. Detta innebar ingen rätt för individen att uppehålla sig i landet utan endast ett bevis på att den utreseskyldighet, som alltså finns kvar, inte skulle verkställas. Detta instrument har i den nya lagen formellt avskaffats, men många kritiker menar att denna typ av uppskjutande av avvisning, utan att ge den berörde en formell status, i praktiken kan genomföras även med den nya lagen.

Efter terroristattacker i september 2001 reagerade förbundsdagen snabbt. I december 2001 skärptes den existerande anti-terroristparagrafen i den tyska brottsbalken. Detta ledde bland annat till att myndigheter ges möjlighet att undersöka och åtala personer med utländsk härkomst boende i Tyskland, som misstänks för terroristverksamhet av tredje land. Genom det första anti-terroristpaketet blev det också möjligt att förbjuda religiösa organisationer som fungerar som täckmantel för aktiviteter mot grundlagen. Redan i december gjorde polisen i flera förbundsländer tillslag mot islamistiska organisationer som misstänktes vara involverade i dylika aktiviteter. 20 organisationer förbjöds också på grundval av den nya lagstiftningen.

Den nionde januari 2002 antog förbundsdagen det andra anti-terroristpaketet. Med den nya lagen ville regeringen bland annat implementera flyktingkonventionens uteslutningsklausul (artikel 1F) och därmed diskvalificera misstänkta grova brottslingar och krigsförbrytare från att erhålla flyktingstatus. Initiativet har mött ett försiktigt välkomnande av enskilda organisationer som ser flyktingkonventionens uteslutningsklausul som den för individen säkraste vägen att tillgodose statens befogade önskan att garantera den nationella säkerheten. Terroristbekämpningslagen har emellertid också mött stark kritik, bland annat från Amnesty international och UNHCR som befarar att även *bona fide* flyktingar kan komma att uteslutas och att Tyskland därmed kan komma att bryta mot den internationella rätt som förbjuder att flyktingar avvisas till länder där de riskerar allvarlig förföljelse (*non-refoulement*). Med terroristbekämpningslagen skärptes också kraven på identifikation, bland annat genom att inkludera så kallade biometriska identitetskännetecken i pass och ID-kort. Dessutom utökades möjligheten för olika myndigheter att få tillgång till och samköra personuppgifter. Kritik har riktats mot att de nya möjligheterna för myndigheter kan komma att inkräkta på den personliga integriteten och att

oskyldiga personer kan komma att drabbas när myndigheter slår till mot misstänkta terrorister i s.k. "dragnet style operations".

Under 2005 har organisationer för mänskliga rättigheter kritiserat förbundsregeringen för att Tyskland inte ha ratificerat FN:s barnkonvention förbehållslöst, vilket bl.a. innebär att flyktingbarn inte fullt åtnjuter alla konventionens bestämmelser. Denna kritik återfanns också i rapporten från FN:s barnkommitté från februari 2004.

Diskussioner kring upprättande av "mottagandeinrättningar" för flyktingars asylprövning utanför EU är fortfarande ett mycket aktuellt tema. Ett brittiskt regeringsförslag om mottagarinrättningar lades fram på EU-nivå i fjol, men avvisades av alla EU-medlemsstater. Under hösten 2004 blossade diskussionen upp än en gång, då den tyske inrikesministern Otto Schily aktualiserade temat. MR-organisationer och flera tyska politiker riktade skarp kritik mot förslaget och hänvisade till Tysklands undertecknande av flyktingkonventionen och den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna samt tyskt ansvar att inte skjuta över ansvaret på de länder som är i behov av hjälp.

Tyskland har även av Amnesty International fått utstå hård kritik för sitt agerande gentemot tjetjenska flyktingar som man menar får återvända till Ryssland trots risken att utsättas för diskriminerande behandling.

19. Funktionshindrades rättigheter

Grundlagen ger särskilt skydd för funktionshindrade personer och förbjuder diskriminering av dessa. I linje med denna lag genomförs en rad åtgärder för att underlätta det dagliga livet för funktionshindrade, såsom transporthjälp, yrkesutbildning, bidrag till arbetsgivare för anställning och regler för att göra alla offentliga byggnader åtkomliga.

20. Oberoende organisationer för mänskliga rättigheter

Inga begränsningar finns för att bedriva verksamhet i Tyskland. Bland de organisationer som bedriver verksamhet märks bland andra Europarådet, FN och dess olika kommittéer för mänskliga rättigheter. Ett stort antal icke-statliga organisationer finns också representerade, inte minst Amnesty international. Efter beslut i tyska förbundsdagen inledde ett oberoende tyskt institut för mänskliga rättigheter sitt arbete 2002. Dess uppgift är att granska den tyska statsmaktens politik och förhållandena i Tyskland inom området mänskliga rättigheter. Den tyska regeringen har dessutom en särskild representant för mänskliga rättigheter, som står i ständig kontakt med både statliga och icke-statliga organisationer.

21. Fältverksamhet eller rådgivning på området mänskliga rättigheter

Fortlöpande genomförs ett stort antal besök och skrivs rapporter om läget för mänskliga rättigheter i Tyskland. Inom ramen för Europarådets andra landrapport, mottog Tyskland år 2000 en delegation från Europeiska kommissionen mot rasism och intolerans (ECRI). År 2001 prövade också FN:s övervakningskommitté (CERD) Tysklands rapport på detta område. Tyskland har, som tidigare nämnts, en stående inbjudan till FN:s specialrapportörer. I februari 2004 kom FN:s barnkommitté med sin rapport om Tysklands efterlevnad av barnkonventionen.